

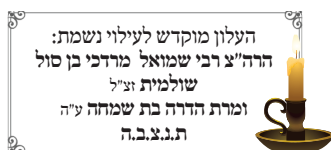
מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ב סיון - כ"ח סיון

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת גיטין כ"ו-ל"ב

לפני השלישי פסול הקיום, דשאני התם כיון דהשלישי לא נצטרף עמהם בשעה שחתמו מפני שהם ידעו החתימות והוא לא ידע איך יצטרף אליהם אחר חתימתם, דכיון שהשנים חתמו נגמר אצלם הקיום ונמצא שהשנים קיימו לבדם והשלישי יקיים לבדו ולא הוה במותב תלתא כחדא, אבל כשכולם שוים שאין מכירים החתימות שפיר הוה במותב תלתא כחדא וחותרמים את עצמם כולם ביחד, וכשהעידו לפניהם אחר כך נמצא השטר מקויים מכולם ביחד, ואף שיש חולקין בזה מכל מקום כן עיקר [ש"ד]:

דף כ"ז ע"א

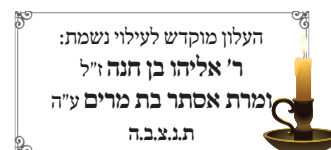
המביא גט ואבד הימנו, מצאו לאלתר כשר, ואם לאו פסול. מצאו בחפיסה או בדלוסקמא, אם מכירו כשר.

[דף כ"ז ע"ב] ת"ר: איזהו שלא לאלתר, רבי נתן אומר ששהה כדי שתעבור שיירא ותשרה, ר"ש בן אלעזר אומר כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם, ויש אומרים שלא שהה אדם שם, רבי אומר כדי לכתוב את הגט, רבי יצחק אומר כדי לקרותו, אחרים אומרים כדי לכותבו ולקרותו. ואפילו שהה ויש בו סימנין מעידים עליו, דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית וכו'.

בדין אבדת גט רבו השיטות והאופנים כמבואר בפוסקים, והכלל העולה מהפוסקים דמפני חומרת אשת איש חששו אפילו לחששות רחוקות כשנולדה איזו שהיא רעותא בגט. ונביא כאן עיקרי השיטות.

בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קל"ב סעיף ד'] פסק, המביא גט ונפל ממנו במקום ששיירות (פי' חבורות של אנשים הולכי אורח) מצויות, או אפילו במקום שאין השיירות מצויות, ובעיר שנכתב הגט הוחזקו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים, אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר שום אדם שם משעה שנפל עד שמצאו, או אפילו לא מצאו לאלתר

שבוע פרשת קורח

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף כ"ו ע"א

הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן וכו'.

בגמרא מבואר שהתירו לכתוב טפסי גיטין מפני תקנת הסופר, וכן פסק הרמב"ם [הלכות גירושין פרק ג' הלכה ד'], מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת וכן יחתמו העדים לשמו ולשמה. ע"כ.

דף כ"ו ע"ב

אבל משום שיקרא לא חיישינן.

וכן פסק בשולחן ערוך [חושן משפט סימן מ"ו סעיף כ"ד], שלשה שישבו לקיים את השטר, שנים מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר, עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותרים; משחתמו, אין מעידים בפניו וחותרים. ומותר לכתוב הקיום בשטר קודם שיתקיים השטר, שאין הכתיבה עיקר אלא החתימה. ויש חולקים.

ובתוספת ביאור, כאן אמרינן דלא חיישינן למחזי כשיקרא, דהיינו דודאי אינו שיקרא, רק היתה הוה אמינא לומר דצריך לחוש למה שנראה כשיקרא. והרחיב יותר בערוך השולחן, מדוע באמת אינו שיקרא, ובאמת אם חתמו שנים לפני שהעידו לפני הדיין השלישי פסול הקיום, וזה לשונו, מותרים הדיינים לכתוב הקיום בשטר ולחתום את עצמם [ש"ך] קודם שיתקיים השטר ובלבד שלא יוציאו השטר מתחת ידם עד שיעידו לפניהם על חתימות עדי השטר, ואף על גב דמיחזי כשיקרא שחתמו את עצמם שהשטר מקויים קודם שנתקיים, אך לא חיישינן לזה כיון שאין מוציאין השטר מתחת ידם. ושמא תאמר דאם כן למה אם חתמו השנים קודם שהעידו

כולל ומכון ראש פינה:

ויש לו סימן מובהק או טביעות עין בגט, או אפילו אין לו סימן וטביעות עין בגט אלא שמוצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סימן או טביעות עין בכלי ויודע שלא השאילו לאחר או שמצאו קשור בכיס או בארנקי או בטבעת שחזקת כלים אלו שאינו משאילים לאחרים, או שמצאו בביתו בין כליו, כשר, ולא חיישינן שמא אחר הוא. אבל אם אינו יודע אם עבר אדם שם, ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט, חיישינן שמא לא זה הוא הגט שנאבד לזה, ואפילו אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב. וכן אם ראה שעבר אדם שם, אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, חיישינן, אפילו היה עובד כוכבים שעבר שם, אלא אם כן עדי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה, אפילו אינן מעידים בפירוש שזו היא חתימת ידם, כגון שאין הגט עתה בפנינו, כשר, וכגון דאיכא עדים דלא איתחזק אנשים ששמן כשמן של אלו (העדים). אבל אם יש עדים אחרים ששמן כשם אלו, חיישינן, עד שיעידו שזו היא חתימת ידם או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט שיש לנו בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני. ואפילו אינם אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו. ואם התובעו אומר הסימן, אינו מועיל, אלא אם כן יאמר אותו קודם שיראה הגט, אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו, שאין מועיל טביעת עין להכשירו אלא כשמוצאו אותו בעצמו שאבד לו. ואם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא שכיחי שיירות, מחזירין אותו בלא סימן, אפילו שהיה כדי שיעבור אדם שם. ויש שפסקו שאם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות, אפילו מצאו לאחר זמן מרובה, לא חיישינן שמא אחר הוא, אפילו הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים. ואם אבד במקום שהשיירות מצויות, אם מצאו מיד ועדיין לא שהיה אדם שם מהעוברים, או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש בו טביעת עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו. ואם הוחזקו באותו המקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוין, אם אבד במקום שהשיירות מצויות, חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם אף על פי שלא שהה. אבל אם לא עבר אדם שם, הרי הוא בחזקתו. הגה: יש אומרים שאם הוזכר שם העיר בגט, אין לחוש לשיירות מצויות, דאין חוששין לשני עיירות ששמן שוה. ע"כ.

ונבאר הדברים יותר בהרחבה, ועיקר הדברים הם מעורר השולחן שהרחיב וביאר בזה.

המביא גט ממקום למקום והוא שליח למסור הגט להאשה ונפל הגט ממנו בדרך במקום ששיירות מצויות שיש הרבה עוברי דרך זו, ולכן יש לחוש שמא גם איש אחר אבד גט כזה בשווי השמות, שהרי בעולם יש ששוין השמות מהאיש והאשה, ואפילו נכתב שם העיר בהגט יש לחוש שמא יש בעולם עיר ששמה כשם עירם ושם יש זוג בשווי השמות לזוג זה, ולהדיא אמרו חז"ל [כ"א] חיישינן לשני שוירי, וכל שכן

אם הוחזקו בעיר שהגט נכתב שם עוד זוג אחד ששוין בשמות לזוג זה, דאז אפילו אין שיירות מצויות יש לחוש שמא גם האחר כתב גט לאשתו ונפל ממנו או ממנה או משליח [רא"ש שם]. ומה שאמרנו שהוא כל שכן, דלכאורה בשיירות מצויות ולא הוחזקו יש לחוש לנפילה דרבים מכל העולם כולו ובהוחזקו ואין שיירות מצויות אין לחוש רק לנפילה דיחיד מזה ששמו כשמו, ויותר יש לחוש לנפילה דרבים מדיחיד, באמת בגמרא [ב"ב קע"ב ע"ב] מסקינן דאין חילוק בין נפילה דרבים לדיחיד [ב"ה], ועוד דיותר יש לחוש לנפילה דיחיד שהוחזק מנפילה דרבים ולחשוש לעיר שוה בשם לעיר זו ולשמות שוים בעיר זו להזוג שבעיר זו:

ודווקא שבמקום כתיבת הגט הוחזקו עוד זוג בשווי השמות [טור], אבל אם שם לא הוחזקו, אף על פי שבמקום שנמצא הגט הוחזק זוג בשווי השמות אין חשש בזה, שהרי שם העיר נכתב בהגט וידענו שעיר זו שם אחר יש לה, וממילא מובן דאם לא נכתב שם העיר בהגט, אז גם אם הוחזק זוג בשווי השמות במקום שנמצא הגט מקרי הוחזקו.

ובכמה אופנים אין שום חשש. כששיירות מצויות ולא הוחזקו או הוחזקו ואין שיירות מצויות וכל שכן בשניהם יחד, אם מצא הגט לאלתר כשאבדו, כגון שמעט קודם ראה את הגט כשר דאין שום חשש בזה, דאיזהו לאלתר, כשראה שלא עבר שם שום אדם משעת נפילה עד שעת מציאה.

וכן אם מצאו שלא לאלתר ויש לו סימן מובהק בהגט, כגון נקב בצד אות פלונית או שמכירו בטביעת עין שזה הגט שלו הוא, או אפילו אין לו סימן וטביעת עין בהגט רק שיש לו סימן מובהק או טביעת עין בהכלי שהיה בו הגט, ומצאו גם עתה בהכלי ויודע שלא השאילו לאחר מיום שהניח את הגט בכלי זה, אין בזה חשש.

וכן אפילו אם לא ידע שלא השאיל כלי זה לאחרים, אם הוא כלי שאין דרך להשאילו אין חשש בזה, כגון אם מצאו קשור להכיס שלו או לארנקי שלו או לטבעת שלו ואותם מכיר בטביעת עין, דאף שאינו זוכר אם השאילים לאחר לא חיישינן, דכיס וארנקי וטבעת לא מושלי אינשי [ב"מ כ"ז ע"ב], שחוששין לניחוש וטבעת חוששין לזיוף [שם].

וכתב עוד הב"ש [סק"ט] דאם מצאו בביתו בין כלי ביתו, ואפילו שבביתו שכיחי רבים ואם היה מוצאו על הקרקע היה חשש, מכל מקום בין כלי ביתו אין שום חשש.

בכל אלו אפילו הוחזקו ושכיחי שיירות ומצאו לזמן מרובה כשר ומוסרו ליד האשה.

ואם לא מצאו לאלתר, כגון שאינו יודע אם עבר אדם שם אם לאו, ואין לו סימן או טביעת עין בהגט או בהכלי, פסול, דחיישינן שמא זה הגט אינו שלו אלא של אחר שהשמות שוות ונפל, ואפילו אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשם הזה לא היה בעיר כשנכתב הגט, פסול אף באין שיירות מצויות כיון שהוחזקו בשמות שוים, ואיתא בירושלמי

דאפילו היה העובר בדרך זו גוי בלבד, מכל מקום פסול, דאף שאינו ראוי לשליחות גט, מכל מקום חיישינן שמא הבעל או האשה או השליח הפקידו אצלו על פי סימן מובהק או ששלח הבעל בידו שימסרנו לישראל וציוה לאותו ישראל שיקבל הגט מידו דשרי בכהאי גוונא כמ"ש בסימן קמ"א [ב"ח]:

וכתב הטור, וכן אם ראה שעבר אדם שם, אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון וכו', והעתיק לשונו בשולחן ערוך, והקשו האחרונים [ב"ח וב"ש סק"י] דדבריו תמוהים, דהא בלא הוחזקו ואין שיירות מצויות אפילו לזמן מרובה כשר דכן מבואר בש"ס והפוסקים.

וכתב ערוך השולחן דנראה דהטור טעמא דנפשיה קאמר, מפני שבירושלמי החמיר מאד בזה דאפילו לא הוחזקו שנים בשמות שוים, ואפילו בדקו בכל הדרך מפני חשש אחר, וז"ל הירושלמי [פ"ג ה"ג], דחיישינן שמא האיש הזה היו בידו שני גיטין אחד כשר ואחד פסול ואיבד את הכשר והשליך את הפסול ובשעה שמצא אני אומר הפסול מצא. עכ"ל. ומפרש שם שמפני חומר עריות החמירו הרבה, ונהי דבתלמוד הבבלי לא חש לחומרא זו, מכל מקום כיון דגם בש"ס מבואר רק דאיזהו לאלתר כל שלא עבר אדם דרך שם, ומפרש הטור דהכוונה דדווקא בידוע שלא עבר אדם דרך שם מכשרינן בכל גווי, אבל באינו ידוע פסול אם הוחזקו או שיירות מצויות, וזהו באינו ידוע, אבל בידוע שעבר אדם דרך שם מחמירנן אפילו באין שיירות מצויות ולא הוחזקו.

ויש עוד אופן שמחזירים לו הגט אפילו הוחזקו ושכיחי שיירתא ואין לו סימן מובהק, והוא אם עידי חתימת הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה ושמה כשמה, ואפילו אין מעידים על חתימות גט זה שכתב ידם הוא, כגון שאין הגט לפנינו ואם כן יכול להיות שהוא של אחר, מכל מקום מחזירין לו, והטעם, דהא לא חשדינן ליה שישקר במזיד וכישל אשת איש, וזה שאין מחזירין לו בלא הפרטים שנתבאר אפילו עומד וצווח ששלו הוא לאו משום דחשדינן ליה שמשקר במזיד, אלא אמרינן שמפני שידוע שאבד גט כזה ברור אצלו שגט זה שלו הוא ואינו מאמין שגם אחר אבד גט כזה, דבאמת חומרות גדולות הם שהחמירו בגט ולא בעניין אחר כמ"ש מירושלמי, ולכן אומר כן. מה שאין כן בזה שהעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד מעולם, נצטרך לומר שמשקר במזיד, וזה לא חשדינן ליה. וגם אין לחוש שמא של אחר הוא וגם של עדים אחרים הם ששם כשם של אלו העדים, דלחששא רחוקה כזו אין לנו לחוש. ולכן זהו דווקא בדלא אתחזק שיש עדים כשמות אלו העדים, אבל אם ידוע שיש עדים אחרים ששם כשם של אלו אינו כשר עד שיעידו על חתימת ידם של גט זה ששלחם הוא או שיאמרו העדים אנו מכירים גט זה על פי סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני או בטביעת עין.

ויש חילוק ביו נאמנות העדים על פי סימן מובהק או בטביעת עין לבין נאמנות השליח על פי סימן מובהק או

בטביעת עין, דהעדים נאמנים אפילו אחר שראו הגט בסימן זה ואומרים שכן היה גט שחתמנו עליו ונאמנים, אבל זה שאמרנו שגם הוא נאמן על פי סימן מובהק או טביעת עין אינו אלא כשמצאו הוא בעצמו, שיש לו מיגו לומר לא אבדתי, אבל כשמצאו אחר והוא נותן הסימן אינו נאמן אלא אם כן אומר הסימן קודם שראהו ולא אחר שראהו, ולא משום דחשדינן ליה שמשקר במזיד, אלא כמו שאמרנו שמתוך שאינו חושש לאחר והוא יודע שאיבד גט אומר אף שלא בדקדוק.

ולכאורה לפי זה יש לשאול דאם כן מאי מהני מיגו, דהא מיגו לא מהני אלא כשיש חשש שמשקר ולא כשאמרנן שטועה. אך באמת מצינו דאפילו בכהאי גוונא מהני מיגו כיון שטוען ברי [תוס' שבועות מ"ה: ד"ה מתוך ויבמות רפ"ו]. ומכל מקום בטביעת עין אינו נאמן כלל כשמצאו אחר, דטביעת עין אי אפשר להיות קודם ראיית הגט. ואף שנמצא בגמרא דצורבא מדרבנן מאמינים לו בטביעת עין, זהו בממון, אבל בגט הוא ספק בש"ס אם האמינו מפני זה, ועוד דבזמן הזה קשה לדון דין צורבא מרבנן לענין איסור אשת איש:

אמנם זהו דווקא כשהבעל עצמו אבד הגט קודם נתינתו לאשתו או ששלחו להולכה אבדו ומקבל שכירות בעד השליחות, דאז אין נאמנין בטביעת עין או בסימן מובהק אחרי ראותם הגט אם מצאו אחר, אבל אם אדם אחר שאינו נוגע בממון אומר שיש לו טביעת עין או סימן מובהק נאמן גם אחר כך כמו עדים [ב"ש סק"י ג]. ואף על גב דאין חשודים גם הבעל והשליח לשקר במזיד כמ"ש, מכל מקום מפני שהשליח חס על דמי שליחותו, והבעל חס על שכר הסופר שלא יצטרך לשלם עוד, חיישינן דאומרים בדדמי במעט עיון כשאין להם מיגו כנ"ל.

וכל זה הוא לשיטת הרא"ש והטור, וכן דעת הרי"ף. אבל הרמב"ם [פ"ג מהלכות גירושין הלכה ט'] יש לו שיטה אחרת בכל זה בענין הוחזקו ושכיחי שיירות, וז"ל שם, המביא גט ואבד ממנו ומצאו אדם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות אפילו מצאו לאחר זמן מרובה הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו. אבד במקום שהשיירות מצויות, אם מצאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מן העוברים, או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעת עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו. הוחזק באותו המקום איש אחר ששמו כשם שבגט, חוששים שמא גט זה הנמצא של האיש האחר הוא הואיל ועבר אדם שם אף על פי שלא שהה, ואם נתגרשה בו הרי זו ספק מגורשת. אבל אם לא עבר אדם שם הרי זה בחזקתו אף על פי שהוחזקו שם שנים ששמותיהם שוים. עכ"ל:

וסבירא ליה להרמב"ם לחלק בין הוחזקו לשיירות מצויות, והחמיר בהוחזקו יותר, דאפילו רק עבר אדם שם חוששים, ובשיירות מצויות חוששים רק עד שיששהה אדם שם, וכן החמיר במצא בכלי דלא סגי בטביעת עין של הכלי אלא

אף אם אינו מודה, ואם אינו מודה שכתב לה גט אין מחזירים הגט לשליח בכל עניין.

דף כ"ח ע"א

המביא גט, והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים. אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות, וחולה, שרוב חולים לחיים, אבל זקן שהגיע לגבורות, וגוסס, שרוב גוססין למיתה - לא. איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן, אפילו בן מאה שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים תיובתא. ואי בעית אימא כיון דאיפליג איפליג.

דהיינו דלמסקנא איכא תרי לישני, לחד לישנא איתותב רבה, וללישנא שניה לא איתותב, אלא באמת יש אופן שבו מודה רבה שאף זקן הוא בחזקת חי.

ולהלכה פסק השולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף ס"ח] שליח שהביא גט, אין חוששין שמא בטלו הבעל או שמא מסר מודעא, ונתנו לה לאשה בחזקה שהוא חי, אפילו הניחו זקן או חולה. (ויש אומרים דוקא חולה בידי שמים, אבל הוכה ונעשה טריפה, דינו כגוסס) (הגהות אלפסי). אבל אם הניחו גוסס, לא יתנו לה, שרוב גוססים למיתה, ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגורשת. ויש מי שאומר דהא דאמרין בזקן, דוקא בפחות מבן שמונים (או יותר ממאה, אבל מבן שמונים) (טור בשם הרמ"ה) עד בן מאה, דינו כגוסס.

כל שליח שמביא גט אין חוששין שמא ביטלו הבעל או שמסר מודעא, וכן אין חוששין שמא מת וזקוקה ליבם, אם אין לו בנים ואפילו הניחו זקן או חולה, דכל דבר אנו מעמידין על החזקה הקודמת, ובחולה אין זה נגד הרוב דאדרבה רוב חולים לחיים. אבל אם הניחו גוסס לא יתנו לה דרוב גוססים למיתה, ואפילו אם הוא חי אם אינו בדעתו בשעת הניתנה אין ליתן לה וכמ"ש בסימן קכ"א, ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואף בחולה יש אומרים דווקא חולה בידי שמים, אבל בידי אדם, כגון שהכו אותו עד שנראה שנעשה טריפה דינו כגוסס. וכתב ערוך השולחן, ונראה דכל זה הוא כשלא הגיעה שום שמועה שביטל או מסר מודעא או שמת, אבל אם הגיעה איזה שמועה, אף שלא נתבררה בעדים, אין ליתן לה עד שיבורר הדבר על בוריו. אך למנהגינו שמבטלין מודעות ופוסלין העדים כמ"ש בסימן קל"ד, אפשר דאין לחוש למודעא, אבל לביטול יש לחוש אף שנשבע שלא לבטל אולי עבר על שבועתו.

ומה שאמרנו שלא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות דהיינו בן שמונים, אבל הגיע לגבורות חוששין למיתה, חומרא היא שהחמירו בגיטין משום חומר אשת איש, אבל בשארי דברים כגון השולח חטאתו ממדינת הים אפילו הגיע לגבורות אין חוששין למיתה [תוס' יומא נ"ה: ד"ה והתנן], ובגמרא הקשה אביי מברייתא דאפילו בן מאה שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים, ומסיק בתיובתא, ולפי זה לית הלכתא כרבה, וכן משמע מהרי"ף והרמב"ם שלא הביאו תירוצי דרבה, וכן פסקו

טביעת עין של הגט. ויש מי שפירשו דבריו דזהו שאמר הוחזק אדלעיל קאי, אשיירות מצויות, וס"ל דבתרומיהו מחמירין בעבר אדם דרך שם, ובהחזקו לבד לא חיישינן כלל, דאפילו לזמן מרובה כשר, ובשיירות מצויות בלבד חמיר יותר מהחזקו בלבד רק דלא מחמירין בעבר אדם דרך שם אלא ששהה אדם שם ואחרי זה הפירוש נמשך רבינו הב"י וקבע דעה זו בש"ע בשם יש אומרים, ע"ש [וכמ"מ מדברי הר"ן ע"ש]. אמנם הראב"ד והרשב"א והטור [כמבואר מדבריהם] וכן הלח"מ והב"ח הבינו דכוונתו כמ"ש דפוסק דבחדא מינייהו מחמירין, אלא שתמחו עליו מה שהחמיר בהחזקו יותר משיירות מצויות וגם מה דלא סגי ליה בטביעת עין של הכלי, כמ"ש:

וכתב ערוך השולחן דנראה דטעמו של הרמב"ם הוא, דהרי"ף הביא משמיה דגאון שפסק כל שלא שהה אדם שם, וכתב הרי"ף ומסתברא לן דלחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם, אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן וכו'. עכ"ל. וסבירא ליה להרמב"ם דדווקא בהחזקו פליג עליה דגאון ולא בשיירות מצויות, דהוחזקו חמור יותר, כמ"ש בשם הרא"ש, ועוד דהסברא כן הוא, דבהחזקו כיון שידוע שיש עוד אחד ששמו כשמו חשש גדול הוא, אבל בחומרא ששיירות מצויות מה שייך לומר שנקרא שיירות מצויות בעבר איש אחד, דלכל הפחות כשהיה שם אדם ובמשך זה יכול להיות שכמה אנשים עברו, בזמן שהיה זה יש פנים לחומרא זו [והב"ח כתב כעין זה].

ומה שכתב הרמב"ם דבעינן שיש לו גם טביעת עין בהגט, הדבר פשוט דמדתנן מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר מפרש כפשטה דבעינן גם הכרה בגופו של גט כמו כמה דברים שהחמירו בעניין זה יותר מלשארי דברים כמו שהבאנו מהירושלמי, ולא החמיר בטביעת עין של הגט רק בארכו ורחבו דאינו סימן מובהק. ויש להסביר טעם בזה, דהא לא ימלט שלא יכירנו בזה, דמסתמא מדקדקין להניח הגט בהכלי בסידור מסוים ולמה לא יכירנו באופן הנחתו:

והרמ"א כתב דיש אומרים שאם הוזכר שם העיר בגט אין לחוש לשיירות מצויות, דאין חוששין לשני עיירות ששמן שוה. ומקורו כמו שצוין הוא מתשובת הרא"ש כלל מ"ה, וכבר תמחו עליו רבים [ב"ש סק"ד והגר"א סקט"ו] דאדרבה מתשובת הרא"ש שם מבואר להיפך, שכתב וז"ל, והוא דלא שכיח שיירות ולא הוחזקו, לזה מהני שם העיר אם לא הוחזקה עוד עיר אחרת ששמה כן היא ולא שכיח שיירות, אז אפילו במקום שנמצא הוחזק עוד יוסף בן שמעון לא חיישינן, אבל אם שכיח שיירות חיישינן שמא יש עוד עיר כזו. עכ"ל. הרי הוא היפך מדבריו ויותר מזה תמוה שבספרו דרכי משה כתב דהכי משמע בגמרא פרק כל הגט, ובגמ' מבואר להיפך דחיישינן לשני שוירי:

וערוך השולחן כתב דנראה ברור דגירסא אחרת היתה לו בתשובת הרא"ש, עיין שם באריכות.

ודע דכל הנ"ל אינו אלא כשהבעל מודה שכתב לה גט, וכן כשהיא נותנת בהגט סימן מובהק ואומרת שממנה נפל דאז

ליה כוודאי מת [כלישנא קמא שם] והרשב"א ז"ל פסק בשניהם לחומרא, וכ"כ הטור בשם הרמ"ה.

וכן מה שכתבנו דבמצור של מלכות אחרת נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים, הוא מהירושלמי [פ"ג ה"ר], והרשב"א מפרש הירושלמי להיפך, דקאי על עיר שכבשה כבר דנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים אומר הירושלמי דזהו בשל אותה מלכות, אבל בשל מלכות אחרת שיראים מפני זה המלכות, אפילו בכהאי גוונא הם בחזקת חיים. וכתב ערוך השולחן, ואין דברים אלו מצויים בזמנינו זה וגם העניינים נשתנו שאפילו בשעת הכבישה שומרים את התושבים שלא יתנוקו, אמנם האיש העומד במערכי המלחמה וודאי נראה שנותנין עליו שני החומרות, והכל לפי העניין, ולא כל המלחמות שוות ולא כל המקומות שוות, ועל הבית דין להבין מצב הדברים, ואם לא יוכלו לדעת הולכין לחומרא.

והרוצה לראות את פרטי ההלכות בעניינים אלו השייכים להלכות עגונות, יעיין באבן ברורה על אבן העזר [שבעריכת והוצאת מכון ראש פינה] חלק ב', בהלכות עגונות סימן י"ז סעיף י"ד, דשם נתבארו הדברים באריכות.

דף כ"ט ע"א

משנה המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר.

ופסק בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף ל"ח] השולח גט לאשתו, ואמר לו הולך גט זה לאשתי או שאמר לו אתה הולך, לא ישלחנו ביד אחר, אלא אם כן חלה או נאנס, או שפירש לו שיוכל למנות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחים. (פירש לו שלא ישלחנו ביד אחר, לא יוכל לעשות שליח, אפילו חלה או נאנס) (כן משמע בטור). ויש מי שחולק ואמר דבהולך סתם יכול לשלחו על ידי אחר, אף על פי שלא חלה. ובאתה הולך, לא ישלחנו על ידי אחר, אלא אם כן חלה או שפירש לו שיוכל למנות שליח.

[סעיף ל"ט] דין שליח שני כדין שליח ראשון, שאינו יכול למנות שליח אלא אם כן נאנס או שפירש לו.

והרחיב בערוך השולחן, השולח גט על ידי שליח ואמר לו לא יתנהו לה אחר אלא אתה, ונתנו לאחר ונתנו לה, פשיטא שאינו גט שהרי פירש שלא יתנהו לה אחר. אלא אפילו אמר לו הולך לה סתם, וכל שכן כשאמר לו את הולך, הרי זה לא ישלחנו ביד אחר כל זמן שיכול להוליכו. ואם חלה או נאנס שאינו יכול להוליכו הרי זה עושה שליח אפילו באמר לו את הולך, וכל שכן בהולך בלבד, כיון שלא פירש שלא יוליכנו אחר. ואם פירש לו שיכול לעשות שליח ושליח שליח יכול לעשות שליח גם אם לא חלה ולא נאנס אף אם לא פירש לו, שגם בלא אונס יכול לעשות בע"כ, אם כן כוונתו דלחלה או נאנס אין צריך הרשאתו. ויש מרבתינו שסוברים דכשאמר לו הולך סתם יכול לשלחו על ידי אחר אף אם לא חלה ולא

הרשב"א והרא"ש, וכן משמע בירושלמי, אמנם לתירוץ השני כיון דאיפלג איפלג, דמבין שמונים עד מאה חוששין למיתה ומבין מאה כיון דאיפלג אפליג ואין חוששין למיתה, וכן פסק הטור בשם הרמ"ה וכן פסק ראבי"ה, ולכן למעשה יש להחמיר. אמנם רש"י ז"ל פירש דדווקא עד תשעים שנה יש לחוש למיתה ולא יותר, וכתב ערוך השולחן דנראה שהכריחו לזה מלשון הברייתא אפילו עד מאה שנה, ומשמע דכל שכן קודם, ולכן פירש דמתשעים עד מאה אין חוששין גם כן למיתה. וי"ל הטעם דכיון דכתיב ואם בגבורות שמונים שנה משמע דיותר מזה לא שכיח, ועד תשעים הכל בכלל שמונים, אבל מתשעים ואילך לא שכיח כלל וממילא כיון דאיפלג איפלג, ולפ"ז לרש"י מן תשעים גם רבה מודה. ומכל מקום למעשה יש להחמיר כדעת הרמ"ה וראבי"ה.

דף כ"ח ע"ב

שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו, על עיר שהקיפה כרקום ועל הספינה המוטפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשה כרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים, בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה.

אמר רב יוסף לא שנו אלא בבית דין של ישראל אבל בבית דין של עובדי כוכבים כיון דגמיר ליה דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה וכו'. איכא דאמרי אמר רב יוסף, ל"ש אלא בבית דין של עובדי כוכבים, אבל בבית דין של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה וכו'.

ולחלכה, כמבואר בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף ע"א] ובאחרונים, עיר שהקיפה חיל מאותה מלכות והיו במצור וספינה המוטפת בים ועומדת להטבע ולא נטבעה עדיין ואין יודעים מה עלתה בה והיוצא לדון בדיני נפשות הרי אלו בחזקת חיים, ואם היו כהנים אוכלות נשותיהם בתרומה, ואם היה גט של אחד מהם ביד שליח נותנו לה בחזקת שהוא קיים ותהיה בחזקת מגורשת. אבל עיר שכבשה כבר או עיר שהקיפה חיל ממלכות אחרת ואינם חסים על אנשי העיר, וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג בדיני האומות, וכן מי שגררתו חיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפולת נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים, בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, ואם היה גט של אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו, ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע גט לידה אינו גט דאין גט לאחר מיתה.

וזה שכתבנו יוצא ליהרג בדיני האומות הוא מדברי הרמב"ם [פ"ו מהלכות גירושין הכ"ח] דסבירא ליה דבדיני ישראל נחשב וודאי כמת [כלישנא בתרא בגמרא הנ"ל] והרא"ש והטור פסקו להיפך, דבדיני ישראל נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ובדיני אומות כשכבר חתום על הפסק השופט העליון חשבינן

נאנס, ואם אמר לו את הולך לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה או נאנס או פירש לו שיכול למנות שליח [זהו דעת ר"ח בטור ורוב הפוסקים הסכימו לדעה ראשונה ע"ש]:

וטעם דין זה הוא, דבדאי מצד הסברא לא היה רשות לשליח לעשות שליח במקומו בלא רשיון המשלח, דמי נתן לו כח זה, אלא כיון שגזרה התורה ששליח יכול לעשות שליח, ובעל כרחך דכוונת התורה הוא בסתמא, דאם נתן לו רשות לעשות שליח במקומו הוה מילתא דפשיטא ואין צריך קרא לזה, וכן אם אמר לו מפורש שלא יעשה שליח במקומו פשיטא דאינו יכול לעשות, אלא ודאי דהתורה מיירי בסתמא. ומדין התורה כל שליח יכול לעשות שליח במקומו גם אם לא חלה ולא נאנס, דמן התורה אין סברא לחלק בכך, וזה שאמרנו דבלא חלה ולא נאנס אין לו לעשות שליח במקומו וזה מדרבנן, משום שיש אנשים שמקפידים בזה, וכשישמעו שעשה שליח במקומו יבטלו כל השליחות, ובחלה או נאנס אין אדם מקפיד [ר"ן] והדעה השנייה סוברת דבהולך סתם אין אדם מקפיד גם בלא חלה או נאנס:

ולפי מה שנתבאר באת הולך או בהולך סתמא, לדעה ראשונה כשעשה שליח במקומו כשלא חלה ולא נאנס והשליח השני מסר הגט להאשה אין הגט בטל מן התורה אלא פסול מדרבנן. אמנם יש אומרים דגם כוונת התורה כן הוא, דאימתי יכול שליח לעשות שליח, כשידענו שהבעל לא קפיד, אבל בקפיד אין לו לעשות שליח. ולפ"ז כשאנו אומרים דבלא חלה ולא נאנס קפדי אינשי גם מן התורה הגט בטל, ולפ"ז למעשה יש להחמיר כשני הטעמים. ורבותינו בעלי התוספות [ד"ה רשב"ג] סבירא להו כיש אומרים, ע"ש. ולדעה זו אפילו לא פירש הבעל בפירוש שיעשה שליח במקומו אלא גילה דעתו שאינו מקפיד, יכול לעשות שליח במקומו גם בלא חלה ולא נאנס [ב"ש סקנ"ד] ואין לעשות כן למעשה, ורק לפי מנהגינו שכותבין הרשאה הרי מפורש בה שיכול לעשות שליח בכל עניין.

ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר וכו'. כי פליגי היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא וכו'.

ולהלכה פסק בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף נ"ב] אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה, הרי זה לא ישלחנו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר ונתנה האשה לשליח החפץ תחלה ואחר כך נתן הגט, הרי זה מגורשת. ואם נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ, אפילו ביד שליח ראשון אינו:

[סעיף נ"ג] אמר לו: תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני, הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר, הרי זה גט, בין שנתנה תחלה בין שלא נתנה אלא בסוף. ויש אומרים שכשאמר לו טול ממנה חפץ פלוני ותן לה הגט, אם שלחו ביד אחר, אפילו נתנה לו החפץ תחלה ואחר כך נתן לה הגט, מאחר שלא נתנה החפץ ביד שליח ראשון קודם שתקבל הגט משליח שני, אינה מגורשת.

כיצד יעשה, יטלנו הראשון מידה, ויחזור ויתננו לה בתורת גירושין, אחר שהגיע לידו החפץ:

[סעיף נ"ד] כל תנאי התנה הבעל עם השליח, כגון אל תגרשנה אלא בבית או בעליה וכיוצא בזה, אם לא הרשהו הבעל למנות שליח אינו יכול לשלחו ביד אחר לכתחלה, שמא לא ידקדק השני בשליחותו ויתבטל הגט: הגה. מיהו אם עשה שליח שני, אפילו לא הגיד לו התנאי או החליף לו, אם נתקיים התנאי הוי גט (ריב"ש סימן ש"י). אם התנה שתמחול לו כל זכות שיש לה עליו, אע"ג דלענין דינא יש לדון מהו בכלל כל זכות, מכל מקום יש להחמיר לענין גט שתמחול כל זכות שיש לה עליו ואחר כך תדון עמו מהו בכלל, וכן כל כיוצא בזה (שם סימן ש"ז):

וכתב ערוך השולחן, כבר נתבאר בחושן משפט דשליח ששינה משליחותו בטלה שליחותו, וכל שכן בשליחות הגט בין בשליח להולכה ובין בשליח לקבלה אם שינה באיזה פרט מדברי המשלח בטלה שליחותו ואינו גט, ולפיכך חייב השליח ליהדר מאד מאד לבלי לשנות משליחותו מאומה, וגם נכון וישר לראות שהמשלח לא יטיל על השליח דברים שאפשר להשתנות כדי שהגט לא יבא לידי פיסול, וגם אולי לא ירגישו בהשינוי ותנשא בו ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.

דף כ"ט ע"ב

בעי מיניה מרבי אבהו שליח דשליח משוי שליח או לא אמר להו הא לא תיבעי לכו, מדקתני אין השליח האחרון, מכלל דמשוי שליח, אלא כי תיבעי לכו - כי משוי שליח בבית דין או אפילו שלא בבית דין.

ולהלכה בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף ל"ט] דין שליח שני כדין שליח ראשון, שאינו יכול למנות שליח אא"כ נאנס או שפירש לו:

[סעיף מ'] כשממנה השליח שליח אחר, אם הוא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם, צריך למנותו בפני ב"ד. ואם אינו צריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם, אין צריך למנותו בפני ב"ד, אבל צריך למנותו בפני עדים:

[סעיף מ"א] שליח שעשה שני, ושני שלישי, אם מת הבעל נתבטלו כולם. אבל אם הבעל קיים, אף על פי שמת השליח הראשון, לא נתבטל שליחות השאר, מאחר שהבעל קיים:

[סעיף מ"ב] אם מת שליח שני, יכול שליח ראשון ליטלו מיורשיו של שני, ויוליכנו או ישלחנו ביד אחר:

וביתר ביאור, כמו ששליח ראשון יכול למנות שליח שני כמו כן השני יכול למנות שליח שלישי וכן לעולם, דכיון דהתורה נתנה רשות לשליח לעשות שליח במקומו מה לי ראשון ומה לי שני ושלישי ודין השליח השני כדין השליח הראשון שאינו יכול לעשות שליח אלא אם כן חלה או נאנס או שהבעל פירש שיכול לעשות שליח, וכתב ערוך השולחן

דנראה דאפילו לא פירש רק להראשון, מכל מקום גם השני בכלל דהרי כולם מכחו של בעל באים כמו שיתבאר.

ובאמת מצד הסברא היה נראה לומר דהשליח השני יכול לעשות שליח שלישי גם בלא חלה או נאנס, דנהי דבראשון בעינן חלה או נאנס היינו מפני שהבעל עשאו ואפשר שחפץ בו יותר מבאחר כל זמן שלא חלה או נאנס, אבל בשליח שליח כיון שאין הבעל יודע בהם מה לו שני ומה לו שלישי [ר"ן] ובאמת יש מי שסובר כן [רמ"ה בטור] אבל רוב הפוסקים לא סבירא להו כן משום דא"א להעדיף כחו של השני יותר מהראשון [ר"ן שם], וכן סתם בש"ע הנ"ל.

כשממנה השליח שליח שני, אם הוא במקום שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם צריך לעשותו בפני בית דין ושיאמר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם, דזהו במקום קיום, וקיום צריך בית דין, והשליח השני יאמר שליח בית דין אני. ואם הוא במקום שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, או כשהוא מקויים דגם כן אין צריך לומר, אין צריך לעשותו בפני בית דין. ומכל מקום כתבו הרא"ש והטור שיש לעשותו בעדים, ע"ש, ולשיטתיהו אזלי דשליח הולכה צריך לעשותו בעדים. ולפי זה להרמב"ם דאין צריך לעשותו בעדים אפשר דגם כאן יכול לעשותו בינו לבינו וכ"כ גדולי אחרונים [ב"ש סקנ"ז והגר"א סקפ"ג]:

וכתב ערוך השולחן דנראה מדסתם השולחן ערוך בסעיף מ' דצריך עדים, נראה דגם להרמב"ם צריך עדים, דנהי דעצם השליחות אין צריך עדים, זהו הבעל עצמו כשעושה שליח, אבל שליח שעושה שליח אמאן קא סמיך שליח השני שהראשון הוא שלוחו של הבעל, ואיך נאמן הראשון לבדו, דנהי דהאמינו חז"ל להשליח, זהו בעת מסירתו להאשה בגמר הגט, וסמיכנו אעצם הגט, אבל בעת עשייתו לשליח השני דאין הגט נגמר, אין סברא לסמוך על הגט שלא בשעת כתיבתו ולא בשעת נתינתו, ולכן כשעושהו בעדים אעדים קא סמיך. אבל באמת ברמב"ם [פ"ז הלכה כ"א] מפורש שיכול לעשות בינו לבינו.

כל שליח עומד במקום הבעל, שהרי מכחו של בעל באים, לפיכך שליח ראשון שעשה שליח שני ומת השני קודם שמסר הגט, יכול הראשון ליטול את הגט מיורשי השני ולמסרו להאשה או לשלחו ביד אחר, ולא אמרינן דמיד שמסרו להשני נסתלקה שליחותו, דכמו שהבעל היה יכול ליטלו מהיורשים כמו כן שלוחו [ט"ז סקכ"ה]. ואפילו אם חי השליח השני יכול הראשון ליטלו ממנו ולמסור לאחר או להאשה [שם], דכיון שהבעל אמר לו שתהא ידו כידו הוה ממש כבמקום הבעל. ויותר מזה, דאף אם כבר מסרו להאשה אלא שחיסר לומר בפני נכתב ובפני נחתם, יכול ליטלו מהאשה ולחזור וליתן לה ולאמר בפני נכתב ובפני נחתם. וכלל הדברים הוא, דכל זמן שלא נגמר הגט כתקונו ליד האשה עדיין לא נגמרה שליחותו, וכן הדין בשליח השני עם השלישי והשלישי עם הרביעי וכן לעולם דכולהו חד דינא אית להו וכולהו מכחו דבעל קאתו:

ואף על פי שאמרנו דכחו של ראשון עדיין קיים כל זמן שהשני לא מסר להאשה, מכל מקום אם מת השליח הראשון לא אמרינן דנתבטלה שליחותו של השני, דכיון דהבעל קיים והראשון מסר כחו להשני הרי השני עומד במקום הבעל, וכן כשהשני יעשה שלישי יעמוד השלישי במקום הבעל, וכן לעולם, אלא דאנן הכי קאמרינן, דכשהראשון קיים ביכולתו להחזיר הכח אליו מפני שעומד במקומו של בעל, אבל כשלא החזיר אליו עומד השני במקום הבעל, ולכן אם מת הבעל קודם הנתינה נתבטלו כולם ואין רשאים למסור הגט לידה, דכולם מכחו של בעל באים.

ובענין שליח קבלה אם יכול הוא לעשות שליח אחר, יש כמה דעות בפוסקים, ובשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמא סעיף מ"ג] פסק, שליח קבלה אינו יכול למנות שליח, ואפילו נאנס, ואפילו נתנה לו רשות למנות שליח, משום דהוה ליה מילי, ומילי לא ממסרין לשליח. ויש מתירין אם נתנה לו רשות למנות שליח. (ס ואז יוכל למנות אחר בלא בית דין, רק לפני שנים) (ב"י בשם הרשב"ץ).

ובערוך השולחן האריך בזה את הדיבור, וכתב, אם שליח קבלה יכול למנות שליח אחר במקומו כמו בשליח הולכה הביא הטור שלשה דעות. משמו של גאון כתב דבלא צווי האשה אינו יכול לעשות שליח במקומו ואם צותה לו שביכולתו לעשות שליח במקומו יכול לעשות שליח. ובשם העיטור כתב דבכל עניין אינו עושה שליח עושה שליח, ובשם הרמ"ה כתב דבכל עניין אינו עושה שליח אפילו נתנה לו רשות משום דהוה מילי ומילי לא מימסרין לשליח. ותמה הטור עליו, דבנתנה לו רשות לא הוה מילי כמו באומר אמרו, ותמהו המפרשים על הטור, ע"ש. וכתב הב"י דהעיטור שמתיר בכל עניין לעשות שליח במקומו אין כוונתו שהוא יקבל הגט מיד הבעל ותתגרש בו, אלא שעושה שליח במקומו לקבלו מהבעל וליתנו לידו ומיד כשיגיע הגט לידו תתגרש האשה, ע"ש:

וכתב ערוך השולחן דהנה דעת הרמ"ה ברורה, דסבירא ליה דזהו כמו מילי כיון שאין בהשליחות רק דברים בעלמא, ודומה ממש למי שצוה לסופר לכתוב גט דאינו רשאי לצוות לאחר לכתוב דמילי לא ממסרין לשליח, ומה שהקשה הטור דבאומר אמרו לא שייך מילי ואם כן כשצותה אותו למה לא יעשה שליח, ל"ק כלל, דהטור לשיטתו לעיל סימן ק"כ דבאומר אמרו לא שייך מילי, וכמה מרבתינו סוברים כן, אבל הרי"ף והרמב"ם סבירא ליה דגם באומר אמרו שייך טעמא דמילי, והרמ"ה ז"ל חשש לשיטתם.

ובטעמו של הגאון י"ל פשוט דסבירא ליה גם כן דהוה מילי ובאומר אמרו סבירא ליה כרוב הפוסקים דלא שייך מילי, ולכן פסק דבלא צווייה אין לו לעשות שליח ובצווייה יכול לעשות.

וטעמו של העיטור נראה דסבירא ליה דאין זה עניין כלל למילי, דבאמת הדבר תמוה, והרי דרשינן ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח [רפ"ב דקדושין], והעיטור סבירא ליה דמילי לא מקרי רק

רק על ידי טביעות עין דקול, וכל שכן שיכול אחר לסמוך על עדים המכירים אותה.

אמר לשליח הולך גט זה לאשתי ואמר לו השליח איני מכירה או שאמר לו אני מתבייש ליתנו לה ואמר לו הבעל אם כן תנהו לפלוני שהוא מכירה ויתנו לה, ראשון לא נעשה שליח לגירושין ואין לו לשנות משליחותו ואינו יכול לא ליתן הגט לידה ולא למנות שליח במקומו אלא ימסור הגט ליד אותו פלוני והוא שליח לגירושין ונותנו לה או משלחו ביד אחר אם חלה ונאנס, ואם הראשון נתן לה הגט או שלח לה על ידי שלוחו הוה ספק גירושין, דאע"ג דזהו וודאי דכל שליח שלא ניתן לגירושין אינו יכול לשנות משליחותו, מכל מקום כיון דהבעל הלא רצה שהוא יהיה השליח לגירושין אלא שהוא לא נתרצה בשעת מעשה, ולכן כשאחר כך גם הוא נתרצה יש ספק דאולי נקרא שליח שניתן לגירושין. ומכל מקום זה ששליח שלא ניתן לגירושין לא מצי משוי שליח זהו שלא בידיעת הבעל אבל בידיעת הבעל מצי משוי שליח:

אם נעשה שליח לגירושין על לאחר זמן מקרי מהשתא ניתן לגירושין ומשוי שליח, שהרי ניתן לגירושין, לפיכך אם שלח גט על ידי שליח ואמר לו לא תתנהו לה עד לאחר ל' יום, אם חלה או נאנס בתוך ל' יום יכול לעשות שליח שיתנהו לה לאחר ל' יום כדין כל שליח שביכולתו לעשות שליח בכהאי גוונא, ואם יש בידו הרשאה אף אם אין כתוב בה שיכול לעשות שליח גם בלא אונס, מכל מקום יכול לעשות גם בלא אונס, דמסתמא עיקר ההרשאה לזה היתה, דלאונס אין צריך הרשאה [ב"ש סק"א] ויש מחמירין שאין לו למסור את הגט לשליח השני מיד, דחיישינן שמא ישנה משליחותו וימסור מיד להאשה, אלא עושהו שליח למסור לה לאחר ל' יום והגט יונח בבית דין עד זמן זה, או שימסור לבית דין שליחותו והם יעשו שליח אחר ל' יום [רמ"ה בטור]. וכתב ערוך השלחן דנראה דגם בהנחה בבית דין מודה, דזיל בתר טעמא. וזהו לשיטת רש"י דכל שיש איזה תנאי בהשליחות כגון טול ממנה חפץ אין לו לעשות שליח מפני חשש שמא ישנה השני מציווי הבעל. וכל מוסר גט על לאחר זמן צריך הבעל לומר ולהתנות שתהא האשה נאמנת עליו לומר שלא בא בתוך הזמן ופיסה ובטל הגט, ואם כן במוסר גט לשליח על לאחר ל' יום צריך להתנות כן. ומכל מקום זהו רק בנשואה ולא בארוסה, דבנשואה אמדו חכמים דעת בני אדם דכיון שחביבה עליו וודאי יהדר לבטלו ולכן צריך תנאי זה וכשמתנה כן נסתלק חשש זה.

לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה.

ומעין דבר זה מופיע בתלמוד כמה פעמים, בבבא מציעא צ"א ע"א, ובעבודה זרה כ"ב ע"א, ובכולם טעה רבא בהלכה, והעמידוהו על טעותו והתבייש, ולבסוף התברר כי לפי המציאות האמיתית צדק בפסקו. וכתב על זה אדונינו הגר"א בפירושו על משלי [ט"ו, י], על הפסוק קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו, הדבור של המלך הוא כמו

כשמצוה לכתוב, דזהו כדברים בעלמא, אבל כשמצוהו לקבל דבר אין זה מילי כלל, דכמה מיני שליחות בכהאי גוונא, ועיקרא דשליחות בתרומה הרי אינו נותן לו דבר אלא שולחו להפריש תרומתו וה"נ הרי שולחתו לקבל גיטה. וכן משמע מדברי הרשב"א ז"ל שכתב וקיי"ל כרבא דאמר מילי לא מימסרן לשליח, כלומר כיון שהוא אמר להם לכתוב דברים אלו שנמסרו להם אינם יכולים למסורן לאחרים. עכ"ל. הרי דדקדק לומר רק על כתיבה, וכן מבואר להדיא במרדכי ס"פ התקבל בשם ספר החכמה דקבלת הגט או קבלת קדושין לא הוה מילי דזהו מעשה גמור, ע"ש. ובש"ע שהבאנו לעיל לא הביאו דעה זו כלל, אמנם לדינא יש לילך לחומרא לכל הדעות, ולדעת הגאון שמתיר בציוויה ביכולתו לעשות שליח גם בלא אונס ואין צריך למנותו בפני בית דין רק בפני שנים, וכשיקבל השני הגט מיד הבעל מתגרשת מיד.

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה אמר ליה זיל יהיבא לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל וליתביה ניהלה וכו'.

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין אתניס בגו תלתין יומין אתא לקמיה דרבא אמר רבא חלה טעמא מאי משום דאנוס האי נמי אנוס הוא אמר ליה מסור מילך קמי דידן דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה אמרו ליה רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין מצי מגרש כשליח שניתן לגירושין הוא.

ולהלכה כתב בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף ל"ו], נתן גט לשליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתי, אמר ליה השליח איני מכירה, אמר לו הבעל: תנהו לפלוני שהוא מכירה ויתנהו לה, הראשון לא נעשה שליח לגירושין רק להולך הגט לאותו פלוני, (ולא יוכל לשלחו לו על ידי שליח), (טור) ואותו פלוני הוא שליח לגירושין ונותנו לה, או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס. ואם נתן לה הגט, הראשון או שלוחו, הרי זה ספק מגורשת. הגה: השולח גט לאשתו ואין השליח מכירה, יתנהו לה על פי שנים שזאת אשתו (טור).

[סעיף ל"ז] נתן הגט לשליח ואמר לו: לא תתנהו לה עד ל' יום, אם נא חלה או נאנס בתוך שלשים, יכול לעשות שליח שיתנהו לה לאחר ל' יום, אף על פי שאינו עכשיו שליח לגירושין, הואיל ולאחר ל' יום יהיה שליח לגירושין, ובלבד שיאמר הבעל: נאמנת עלי שלא פייסתי אם היא נשואה. ויש מי שאומר שלא ימסור מיד לשליח שני, אלא ימסור שליחתו לבית דין, והם לא יעשו לשני שליח עד אחר ל' יום.

ובהרחבה יותר, דבר פשוט הוא שהשליח כשמביא גט להאשה צריך שיכיר אותה שהיא אשתו של המגרש המשלחו ואם אינו מכיר אותה יתנהו לה על פי שנים שיעידו לפניו שזו היא אשתו של משלחו, שהרי אפילו סומא יכול להיות שליח כשאין צריך לומר בפ"נ אף שאינו יכול לראותה ואין הכרתו

השגיתו ולא ראו אותו, יראה דמשום הכי אמר להם ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כל אחת, לרמז כי אין עולם בלא צדיקים גמורים שהוא רוח מזרחית, ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום, ורוח עריצים רשעים שהם מערבית דרך רשעים באפלה, ונקרא ים כי הרשעים כים נגרש, ורוח תימן דרום הוא יצר הטוב היושב בפתח הלב שבימין, ורוח צפון היצר הרע הצפוני ארחיק מעליכם, ומכל מקום רוח צפונית עם כל אחת ואחת, דאפילו צדיקים גמורים אשר יצר הטוב שופטן, מכל מקום אי אפשר לפרוש מדרכי העולם לגמרי ויהיו עיניו למטה להעולם הזה ולבו למעלה.

אמרו ליה ברוחות.

והבן יהוידע כתב, הנה ודאי לא הוציאו רבנן שקר חס ושלום מפייהם, דאפשר היו מדברים ברוחות אותה שעה. מיהו נראה דכיוונו בזה על אותם הדברים שהיו מדברים בעניינן, שאמרו עליו שהוא פלגא, ואין ראוי לקום מפניו, וחטא בעל המחלוקת הוא ברוח, דחטאו בדבור שהוא רוח, כמו שאמר אונקלוס [בראשית ב' ז'] רוחא ממללא, ולכן במחלוקת קרח צעק משה רבנו ע"ה לפני הקב"ה, ואמר אל אלקי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף [במדבר ט"ז כ"ב]:

ובענין זה דחטא הדיבור הוא ברוח, כתב אדונינו הגר"א בביאורו למשלי [א, כ"ג] בתוך דבריו, הנה אביעה לכם רוחי נגד הבעלי לצון ויושבי קרנות שאין להם תאות עולם הזה אלא הלצון חמד להם, כי רוחם לא נחה ולא שקטה עד שידברו דברי הלצון, ומזה להם נחת רוח. והטעם מפני שבכל דבר שאדם עושה נותנים לו רוח ממרום והוא המסייע אותו לעשות דברים עוד כאלה, וזה הרוח אינו נח ושקט עד שעושה עוד דברים כאלה והוא נהנה מהם ומזה יש לו נחת רוח, הן בדבר מצוה או בדבר עבירה, וזהו עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה, וכל דבר עבירה שהיא גדולה גם הרוח הבא ממנה היא גדולה ומתאוה יותר לעבירה עוד, וכן בדבר מצוה גדולה בא רוח ממקום קדוש מאוד ומתאוה מאוד למצוה ונהנה מאוד מחמת זה ממצות. וידוע שמצוה הגדולה מכל המצות היא לימוד התורה, ולהיפוך דברים בטלים וליצנות, שזהו היפוך התורה, ולכן יש הנאה מדברים בטלים וליצנות יותר מכל העבירות אף שאין בזה עולם הזה, אך מחמת שהרוח הטומאה גדולה עד מאד והיא כמעין הנובע היפך התורה שהיא כמעין הנובע, לזה אומר הלא אין בזה עולם הזה כלל, רק ההנאה הוא מחמת שהוא היפוך התורה, והיא עבירה גדולה והרוח נובע, הנה אביעה לכם רוחי ואז יהיה לכם על ידי רוח"ק ההנאה גדולה כמעין הנובע, ובודאי יהיה הנאה יותר גדולה מזה כי התורה כנגד כולם והנאת רוח"ק גדולה מרוח הטומאה מפני שזהו הנאה אמיתית. ע"כ.

ארבע רוחות מנשבות בכל יום.

כתב הבן יהוידע, רמז לארבע כיתות, שהם כת שקרנים, וכת לצים, וכת חנפים, וכת מספרי לשון הרע, דכולם חטאים

קסם, אף שמרמין אותו יקרה ה' דבר בפיו שיהא משפטו אמת, וזהו שבמשפט לא ימעל פיו. והענין, מאן מלכי רבנן, ששפתותיהם כמו קסם, אף שיטעו לפי השאלה מכל מקום במשפט לא ימעל פיו, כלומר בהדין עצמו לא יטעו כי בסוף יתגלה שלא כן היה המעשה, כמו"ש בגיטין וע"ז איכסיף כו' לבסוף איגלי כו'.

דף ל' ע"א

המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי, או העשיר העני. מתו צריך ליטול רשות מן היורשים. אם הלוון בפני בית דין אינו צריך ליטול רשות מן היורשין.

וכן פסק הרמב"ם [הלכות מעשר פרק ז' הלכה ד'], המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות שהניח מעשר ונותן ללוי, מצאן שאבדו הרי זה חושש לכל שהפריש ואינו מעשר ודאי. [הלכה ה'], המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש על אותן המעות מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מתו הכהן או הלוי או העשיר העני. [הלכה ו'] כיצד מפריש עליהן, מפריש תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני מפירותיו ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלווה, ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן אינו צריך לזכות על ידי אחר ואחר שמפריש מחשב כמה שוה זה שהפריש ומנכה מן המלוה עד שיפרע כל חובו ומוכר התרומה לכל כהן שירצה ואוכל המעשרות.

דף ל"א ע"א

חזקת שהן קיימין.

כבר כתבתי לעיל בסמוך לרש"י ורמב"ן והרבה מן הראשונים צריך לומר בחזקת שהן קיימין שלא הרקיבו הפירות ושלא החמיץ היין ושלא הוחלדו המעות וכדומה שלא נשתנו גופן אבל אין חזקה מועלת שלא נגנבו ונאבדו על ידי מקרה שאירע להם, לזה לא יועיל חזקה וצריך למוסרם לשומר, והוא דין חדש וצריך בדיקה בש"ס ואולי י"ל חששא דרבנן בעלמא היא שלא יתרום שלא מן המוקף שמא נגנבו, אבל אי עבר ותרם ומצאן שנגנבו הרי דינם כמו נרקבו לר"א מעל"ע, ולרבנן אפשר קיל מנרקבו דנרקבו שייך חסר ואתאי חסר ואתאי כמו במקוה וחביות, עיין ריש נדה מה שאין כן בגניבה וצ"ע בכל זה:

דף ל"א ע"ב

במאי עסקתון.

כתב החתם סופר, כתב מהרש"א שגניבא הרגיש שלא עמדו מפניו וחשב שהעמיקו בעיון עד שמרוב עומק מחשבתו לא

דפריס עליה סרבלא דכרתי. וכתב דלכאורה קשה, כיון דלא ידעו מי הוא היושב, שמע מינה דהיה הגוהרקא מכוסה, ואיך אזיל רבא לגביה, ודילמא אשה מבי ריש גלותא יושבת בו, לכך אמר פריס עליה סרבלא דכרתי, כי היו עושין סימן לגוהרקא לידע אם יושבין בו אנשים או פורסין עליו סרבלא דכרתי, ואם יושבין נשים פורסין עליו סרבלא של גוון אדום, כדי שידעו הרואין אם יושבין בו נשים או אנשים.

והא דהלך רבא לאו משום חנופה חס ושלום, אלא צריך להו בשביל טובת הכלל של ישראל, ומה שלא הלך רב נחמן בר יצחק לאו משום גאוה חס ושלום, אלא משום דאין לו עסק עמהם לטובת הכלל:

דף ל"ב ע"א

השולח גט לאשתו, והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל קידם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח, ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל. אם משהגיע גט לידה, שוב אינו יכול לבטלו. בראשונה היה עושה בית דין ממקום אחר ומבטלו, התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושין כן, מפני תיקון העולם.

הלכות ביטול גט רבים הם, ונביא כאן את עיקרי הדברים מהשולחן ערוך והפוסקים.

פסק בשולחן ערוך [אבן העזר סימן קמ"א סעיף נ"ט] השולח גט לאשתו, ובטלו קודם שיגיע לידה, הרי זה בטל. ואם הגיע לידה, אינו יכול לבטלו, אפילו בתוך כדי דיבור. הגה: יש אומרים דמומר לעבודה זרה אינו יכול לעשות שליח להולך גט לאשתו, דחיישינן שמא יבטלנו (מהר"ז סימן תכ"ו). ואף אם מקבל עליו בחרם ובשבועה שלא לבטלו, לא מהני, דחיישינן שמא יעבור על שבועתו. ויש אומרים דהמומר עושה השליח תחלה שליח לקבלה ואומר לשליח: זכי בגט זה לאשתי פלונית וכו' תהא מגורשת וכו', ונותנו לשליח, ואחר כך חוזר ולקחו מן השליח ונושה אותו שליח להולכה, ואומר: הולך גט לאשתי וכו' (ת"ה סימן רל"ז ובפסקיו סימן מ"ב), וכן נוהגין. אבל לא יעשה השליח תחילה שליח להולכה ואחר כך שליח לקבלה. וכבר נתברר כל זה לעיל סימן ק"מ סעיף י"א.

[סעיף ס'] לכתחילה אין לו לבטלו אלא בפני השליח עצמו או בפניה, אבל בדיעבד אפילו בטלו שלא בפניה, מבוטל, והוא שיבטלנו בפני שנים. הגה: ואין הבעל נאמן לומר שבטלו, אלא אם כן השליח צב או האשה מודים בדבר או שיש לו עדים שבטלו (ב"י וכן הוא בהגהות אשירי פרק השולח). יש אומרים דאילו השנים שמבטל לפניהם השליח צריכים להיות צד ביחד, אבל זה שלא בפני זה, לא. אבל אם מבטל הגט עצמו, אפילו לאחר שנכתב, מהני אפילו זה שלא בפני זה (ריב"ש סימן רל"ב).

בדיבור שהוא רוחא ממללא, ועוונות אלו מצויים בכל יום אצל האדם, דהם עוונות שדש אדם בעקביו, ולזה אמר מנשבות בכל יום, ורוח מערבית רמז לליצנות, דערבים לשומעין ומשחקים בהם, ורוח דרומית רמז ללשון הרע, כי דרומית הוא אותיות דר מות, דלשון הרע קטיל תלתא כנזכר בגמרא [ערכין דף ט"ז ע"ב], ורוח צפונית רמז לשקר, שהוא צפון, שאינו ניכר תיכף שהוא שקר, מה שאין כן לשון הרע ניכר תיכף, יען דזה מספר לשון הרע, דעושה עון בודאי אף על פי שמדבר אמת, וכן החניפות ניכר תיכף, ורוח מזרחית רמז לחניפות, שהוא מזרח אור הכבוד על זה האדם שמחניף לו ומדבר בשבחו. ואמר עוד רוח צפונית שהוא השקר, מנשב עם כולם, שהמחנף והליצן והמספר לשון הרע, כולם מלאים שקרים, דמלאכתם תצליח בידם על ידי השקר יותר. ואלמלא כן אין העולם מתקיים, שאם לא היו יודעים העולם שזה המספר לשון הרע הוא שקרן ומדבר שקר, היה יוצא מן לשון הרע נזק גדול, שזה השומע שהוא בעל דבר יחרה אפו והורג את זה שספרו עליו, וכמו המעשה דקטיל תלתא שאמרו על לשון הרע, אך כיון שיודעים שדרכן של בעלי לשון הרע לדבר שקר, לא יעלה אש חמתן להשחית תכף ולכלות. ואמר עוד, רוח דרומית זה עון לשון הרע קשה מכולם, שאמרו רבותינו ז"ל [שם] שקול כנגד ג' עבירות חמורות, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, ולפעמים הורג נפשות ממש, ואלמלא בן נץ מעמידה נחרב כל העולם כולו, פירוש בן נץ זה הצדיק, שיש לו רמז באותיות אלפא ביתא באות נו"ן ובאות צד"י, כדאיתא בגמרא דשבת דף ק"ד ע"א, נו"ן כפופה נו"ן פשוטה, נאמן כפוף נאמן פשוט, צד"י כפופה צד"י פשוטה, צדיק נאמן צדיק פשוט, היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו, פירוש שהוא כפוף בעולם הזה ויהיה פשוט בעולם הבא, עיין שם, נמצא אותיות נו"ץ שהם נו"ן וצד"י רומזים לצדיק, ולכן נקרא בן נץ, ולולי זכות תורה דצדיק היה נחרב העולם מכח הפגם והעון של רוח דרומית שהוא לשון הרע, אך התורה של הצדיק היא המקיימת העולם, ודוחה החרבן שראוי להיות מן לשון הרע, דכתיב [משלי ט"ז ד'] מרפא לשון עץ חיים זו התורה, דכתיב בה [שם ג' י"ח] עץ חיים היא למחזקים בה:

ורוח דרומית קשה מכולם.

כתב הבן יהוידע, הנה ארבע רוחות המוכרות רוח מערבית הוא רוח קר ומשובח, ורוח מזרחית נקרא הוא רוח קשה וחם, ורוח דרומית גם הוא רוח קשה וחם, ונכלל בכלל רוח מזרחית כי הוא שני לו בקושי, ורוח צפונית הוא גם כן רוח טוב ומשובח, שני לרוח מערבית, וכאן אמר רוח דרומית קשה מכולם, וכתב דיתכן שהקושי והטוב של הרוחות ההם אינו שווה בכל הארצות, אלא ישתנה כפי גובה המעלות של המקומות:

דיתבי בגוהרקא דדהבא ופריס עליה סרבלא דכרתי.

הקשה הבן יהוידע למאי הוצרך תלמודא לפרש דבר זה,

[סעיף ס"ג] באיזה לשונות מבטל גט, אמר בטל הוא, אי איפשי בו, גט זה לא יועיל, לא יתיר, לא יעזוב, לא ישלח, לא יגרש, יהא כחרס, הרי הוא כחרס, אם אמר אחד מלשונות אלו וכיוצא בהם, הרי זה בטל. אבל אם אמר: גט זה אינו גט, פסול הוא, אינו מועיל, אינו מתיר, אינו משלח, אינו מגרש, חרס הוא, לא אמר כלום. אמר: גט זה בטל, ולא אמר: הוא, או שאמר: גט זה בטל, שמשמעו פועל עבר, כמו חמק עבר (שיר השירים ה, ו) הרי זה ספק.

[סעיף ס"ד] יש מי שאומר שאם אמר יהא פסול, בטלו. (אמר: לא תצא לצמיתות, הוי בטל, וכאלו אמר: היום אי את אשתי ולמחר את אשתי) (ב"י בשם תשובת הר"ן סימן מ"ג).

[סעיף ס"ה] אם לא גילה דעתו מתחילה שרוצה לבטלו, ואמר אחד מלשונות שאינם מועילים לבטל הגט, מכל מקום ערעור הוא, דפוסלו, וצריך שיתקיים בחותמיו.

והרחיב בזה ובמקורי ההלכות וטעמם בערוך השולחן וכתב, יש אומרים דבזמן הזה שיש איסור לגרש בעל כרחא וקיי"ל אין שליח לדבר עבירה, אם שלח גט על ידי שליח לגרשה בעל כרחא וגירשה בעל כרחא הגט בטל [נוב"י סימן ע"ה וקצה"ח], דסבירא להו דכשאין שליח לדבר עבירה בטל המעשה אם אפשר להחזיר המעשה. אמנם רבים חולקים בזה וסבירא להו דהמעשה קיים, דבגמרא לא אמרו אין שליח לדבר עבירה אלא לענין החיוב ולא לענין בטילת המעשה. ולמעשה הוה ספיקא דדינא והולכין להחמיר ולא להקל וכמה גדולים נסתפקו בזה.

נתבאר בחושן משפט דשליחות יכול לבטל בדיבור בעלמא, שיאמר אני מבטל השליחות, שכשם שעשייתו באמירה כך ביטולו באמירה. וכתב ערוך השולחן דנראה דאפילו אם קבל בקניין על השליחות יכול לבטלו באמירה בעלמא, דכיון דהקניין אינו חיוב ממילא דאינו מועיל לעכב הביטול, ועוד דהוא קניין דברים בעלמא, ואפילו נשבע שלא לבטלו ובטלו ביטולו ביטול ונשבע לשקר.

לפיכך השולח גט לאשתו ובטלו קודם שהגיע לידה הרי זה בטל, ואחר שהגיע לידה אינו יכול לבטלו שהרי כבר נתגרשה. וכתבו הטור והש"ע שאפילו ביטלו תוך כדי דיבור משהגיע לידה אינו כלום, ואף על גב דקיי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי, מכל מקום להדיא אמרו חז"ל [נדרים פ"ו. ב"ב ק"ל א] דלענין גיטין וקידושין הוה תוך כדי דיבור כמו לאחר כדי דיבור. וכתב ערוך השולחן דנראה דבאמת להרמב"ם וכמה מהראשונים מעיקר דינא כן הוא, לפי שהדברים האלה עושה האדם ביישוב ודעת לפיכך אינו יכול לחזור בו גם תוך כדי דיבור [ר"ן שם], אבל הא יש מרבתינו דסבירא להו דחומרא בעלמא הוא שהחמירו רבנן בגיטין וקידושין [רשב"ם ונמוק"י בבא בתרא שם], ולכן כאן למה לא ניחוש לדעת רבותינו אלה ונאמר דהועיל הביטול ולא הוה גט.

מדינא יכול לבטל השליחות גם שלא בפני השליח, ולפי שבגט יכול לבא קלקול גדול מזה שהשליח שאינו יודע מהביטול ימסור לה הגט ותנשא בו, לפיכך התקין ר"ג הזקן שלא יהו עושין כן אלא אם ירצה לבטלו יבטלנו בפני השליח או בפני האשה, ואם אינו יכול לילך בעצמו ישלח שליח להשליח או להאשה ולהודיעם שבטלו. ואף על פי שתקן כן מכל מקום אם אירע שביטל הבעל את הגט שלא בפניהם בטלו מבוטל [כמבואר לקמן ל"ג]. ולא העמידו חכמים דבריהם לומר שלא יועיל הביטול שלא בפניהם:

כתב הרמב"ם [פ"ו מהלכות גירושין הלכה ט"ז], וכל המבטל בפני אחרים צריך שיבטל בפני שנים. עכ"ל. ומבואר להדיא דכשמבטל בפני האשה או בפני השליח אין צריך שנים, וכן מבואר מדברי הטור שכתב ולכתחלה אין לו לבטלו אלא בפני שליח ששלח או בפניה, אבל בדיעבד אפילו בטלו בפני שנים אחרים הוא בטל ואין צריך לבטל בפני ג'. עכ"ל. וכן משמע מדברי הש"ע סעיף ס', וכן מבואר מדברי רבותינו בעלי התוספות [ל"ב: ד"ה ור"נ וכו'] וכן מבואר מדברי רש"י [ד"ה בפני]. אבל יש מהפוסקים שכתב שאם הלך השליח לבטל שליחות הגט צריך לבטל בפני שנים [ר"י הובא בב"י], וכן מבואר להדיא בירושלמי [ריש פ"ד] וז"ל, הלך השליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים, והשליח עולה משם שנים. עכ"ל. ובעל כרחך מייירי שהשליח ביטלו בפני האשה או שלוחו, דאם לא כן למה שלח שליח, היה לו לבטלו במקומו, ולפלא שלא חששו כל רבותינו לדברי הירושלמי:

וכתב ערוך השולחן דנראה דהרמב"ם וכל הפוסקים אינם חולקים על הירושלמי, ודווקא כשהבעל בעצמו מבטלו אין צריך עדים כשמבטלו בפני האשה או בפני השליח, וזהו שכתבו דכל המבטל בפני אחרים צריך בפני שנים אבל בפניהם אין צריך שנים, אבל שלוחו של הבעל, אף כשמבטלו בפני האשה או בפני השליח צריך שנים, דאם לא כן איך נאמין לאיש אחד כשבא לומר שהבעל ביטל את הגט. ובאמת יש מהראשונים [מרדכי ר"פ השולח בשם ריב"א] שכתב דשליח הבעל כשבא לבטל גט צריך שני עדים שהבעל עשאהו לשליח לבטלו קודם שיגיע ליד האשה, דאם לא כן יש לחוש לקנוניא, ובוודאי בכהאי גוונא הוא כבעל ממש ואין צריך לבטלו בפני שנים. אבל הירושלמי מייירי שאין לו עדים שהוא שלוחו של בעל, ואם כן איך נאמין לאיש אחד, ולזה אומר הירושלמי שצריך לבטלו בפני שנים וגם השליח מהמניין, כלומר כיון שהאשה או שליח הבעל שומעים משני עדים שהבעל ביטל את הגט נשארה בחזקת אשת איש והגט בטל, דעל פי שנים עדים יקום דבר, וכל דבר הנעשה בפני שני עדים מחזקין לאמת:

וכתב ערוך השולחן, ויש לשאול בזה שאלה גדולה, למה אינו מועיל כשמבטלו בפני אחד או בינו לבין עצמו, ובשלמא לדעת הרא"ש דמינוי שליחות צריך בפני שנים שפיר י"ל דגם ביטולו בפני שנים, אבל להרמב"ם דאין צריך למנותו בפני עדים, למה ביטולו חמור מעשייתו. ואי משום דלא

מהימנין ליה שבטלו, הא מהש"ס והפוסקים מתבאר דאפילו נודע בוודאי שביטלו אם לא ביטלו בפני שנים אין ביטולו מועיל כלל.

וכתב שם, דמתבאר מדברי התוספות דוודאי מדין תורה מועיל ביטולו, אך חכמים העמידו דבריהם שלא יועיל מפני הקלקול הגדול המעותד להיות, דכשיבטל בפני אחד שלא בפני השליח ושללא בפני האשה בוודאי לא תוודע מזה ותנשא לאחר ובניה ממזרים, ואף על גב דגם בפני שנים אינו ברור שיגיע לאזנה, מכל מקום ברוב פעמים יוודע לה כמו במוכר שדהו בעדים דגובה ממשועבדים מפני שיש לזה קול, אלא דבכאן חיישינן שגם על פי שנים לא יתוודע, מיהו ברוב פעמים תתוודע, אבל בפחות משנים וודאי תבא לידי קלקול, דגם קודם תקנת ר"ג לא היה מועיל בפחות משנים, ותקנה זו היתה קודם תקנת ר"ג.

ובענין הביטול עצמו, שני מיני ביטול הן, האחד ביטול השליחות והשנית ביטול עצם הגט שמבטלו מלהיות גט והוה כניירא בעלמא, ויש נפקא מינה בין זה לזה, דביטול השליחות כשם שהמשלח יכול לבטל את השליחות כמו כן השליח יכול לבטל שליחותו, שאין רצונו להיות שליח, ואילו ביטולו של גט אין ביכולת השליח לבטלו, שהרי לא בציוויו כתבו, ורק הבעל יכול לבטלו. ועוד יש נ"מ, דביטול השליחות חוזר ומגרש בו כשמתרצה בהשליחות, דכיון דעצם הגט לא נתבטל אלא השליחות, כשחוזרים ומתרצים חזרה השליחות כמקודם, ואילו בביטול הגט הוה הגט פסול לעולם שהרי ביטולו מתורת גט:

אמנם יש מרבותינו דסבירא להו שאין ביכולת הבעל כלל לבטל עצם הגט, דאיך יבטל בדיבורו את מעשה הכתיבה דהא קיי"ל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה [קדושין נ"ט: תוס' שם ור"ן פ"ד דגיטין], וכן הרא"ש מסתפק בזה, והרמב"ן והרשב"א גם כן דעתם דאין ביכולתו לבטל הגט, אלא שכתבו דלמעשה יש להחמיר. אמנם הרמב"ם כתב במפורש שביכולתו לבטל את הגט והגט פסול לעולם, וכ"כ התוספות בסוגיין [ל"ב: ד"ה התם] דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא נמסר לידה ואינו אלא כדיבור ואתי דיבור ומבטל דיבור, וכ"כ המרדכי בשם העיטור בספ"ג דקדושין, ע"ש, וכיון דפלוגתא דרבוותא היא הולכין לחומרא בכל עניין, דאם ביטלו מבוטל לעולם והיא אשת איש, ואם קבלה קדושין מאחר לאחר קבלת גט זה צריכה גט משניהם, וכן פסקו בש"ע סעיף ס"ו. ע"ש:

סעיף קמט

וז"ל הרמב"ם פ"ו מהלכות גירושין הלכה כ"א, השולח גט ביד השליח ובטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות, לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר, ואם גירש בו אינה מגורשת. וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אין מגרש בו לעולם. עכ"ל. מבואר

מדבריו דכשהגט ביד השליח אף על פי שאמר אני מבטל הגט אין כוונתו על הגט אלא על השליחות, אלא אם כן אמר מפורש אני מבטלו מלהיות גט, וכתב ערוך השולחן לבאר דמה שתולין להקל הוא מפני שלשון ביטול יותר חל על השליחות מעל הגט, דעל הגט חל יותר לשון כשר ופסול, ולכן כל זמן שלא אמר מפורש תולין על השליחות. וכתב עוד, ודע שאפילו להסוברים דעצם הגט אינו יכול לבטל זהו כשנכתב כולו, אבל כל זמן שלא נגמרה כתיבתו הכל מודים דאינו אלא כדיבור, עיין שם במה שהביא ראייה לדבריו.

כתב רבינו הרמ"א בסעיף ס' דאין הבעל נאמן לומר שביטלו אלא אם כן השליח או האשה מודים בדבר או שיש לו עדים שביטלו. עכ"ל. וכתב ערוך השולחן דנראה דזהו כשכבר הגט ביד האשה, דאם לא כן למה לא נאמינו, הרי בידו לבטלו עתה ואף אם נאמר דכשהגט ביד השליח אין הבעל נאמן אפילו במיגו, וזה לענין כשמכחיש את השליח מעיקרו ואומר לפקדון נתתי לך ולא לגירושין, אבל כשמודה שנתן לו לגירושין אלא שביטלו אחר כך למה לא יהא נאמן, וזה עדיף ממיגו דדבריו עתה הם כביטול גמור, שהרי אומר שביטלו ובידו לומר בטל הוא, אבל כשהגט ביד האשה שפיר צריכין להודאתם או לעדים, דאם לא כן איך יכול הבעל להוציאה מחזקת גרושה.

ואי קשיא איך נאמין להשליח כשמודה שהבעל ביטלו, והרי משים עצמו רשע במה שמסרו להאשה אחר הביטול [כקושיית הב"ש שם] י"ל שיכול לתרץ א"ע ולומר שלא ידע הדין שלשון זה הוא לשון ביטול וכיוצא בזה, ועוד דסברת אין אדם משים עצמו רשע אינו אלא כשאומר הוא בלבד על עצמו, ולא כשאחר אומר דבר הנוגע להאחר והוא מודה לדבריו, דאף שבזה משים עצמו רשע מכל מקום לא מציינו שלא נאמין לדברי האחר מטעם זה. ועוד דנהי דלא ניזל לקולא בזה, מכל מקום לחומרא וודאי שיש לנו לילך ולהאמין להם. ואין לומר דאם כן איך כלל זה עם עדים, הרי כשיש עדים פשיטא שנאמין להם אף לקולא. ד"ל דוודאי כן הוא, דגם היא כשמודית פשיטא שאינה נאמנת לקולא, כגון אם הוא כהן אסורה לחזור לו ולא נאמין להם שביטלו [ב"ש סקצ"ב], דשמא שניהם חוזרים מהגט ואומרים שביטלו ובאמת לא ביטלו, וכן אם קבלה קדושין מאחר אינה נאמנת לאסור עצמה על השני [שם] ובעדים בע"כ בכל ענין נאמנים.

עוד כתב הרמ"א, יש אומרים דאלו השנים שמבטל לפנייהם השליחות צריכים להיות ביחד, אבל זה שלא בפני זה לא. אבל אם מבטל הגט עצמו אפילו לאחר שנכתב מהני אפילו זה שלא בפני זה. עכ"ל. והטעם דהביטול שבפני השנים הוא כעין בית דין, כמו ששנינו במשנה שהיה עושה בית דין ומבטלו ומפרשינן בגמרא דבפני שנים די, וכיון שהם כבית דין בהכרח שיהיו ביחד, ולא דמי לעדות שביכולת לקבל עדות מאחד שלא בפני השני. אמנם כשמבטל הגט עצמו אין צריך בית דין לזה, שהוא הכותבו והוא המבטל, והתקנה שכתבנו בסעיף קמ"ו לא היתה רק לענין ביטול השליחות

אבל לביטולו של גט עצמו אין צריך אלא עדים, ודינו ככל עדות שמועיל זה שלא בפני זה. ונראה לומר דהטעם שלא תקנו בזה, משום דלא שכיח שיבטל הגט עצמו, דלמה לו לבטל את הגט שלא יהא ביכולתו לחזור בו כמ"ש, וטוב לו יותר לבטל השליחות שכשירצה יחזור בו. ותדע לך שכן הוא, שהרי להרבה מרבתינו אינו מועיל כלל ביטול הגט עצמו כמ"ש, ולכן אפילו להסוברים שמועיל הביטול, מכל מקום

וודאי דלא שכיח זה, ולא חששו לתקן בדבר שאינו מצוי. ויש מי שמפרש דמיירי לאחר כתיבה וקודם נתינה ליד השליח דזהו כמסירת מודעא ויכול לבטל זה שלא בפני זה, אבל לאחר שעשה את השליח אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה אף כשמבטל את הגט עצמו [תורת גיטין], ולדינא יש להחמיר כשני הפירושים [כל זה מדברי ערוך השולחן]: